

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
ІМЕНІ С.З. ҐЖИЦЬКОГО

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «РІДНА ШКОЛА»

ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОНГРЕСУ: 90 РОКІВ ПО ТОМУ

МАТЕРІАЛИ ОСВІТНЬОГО ФОРУМУ

(26 листопада 2025 року)

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО**

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «РІДНА ШКОЛА»

**ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО КОНГРЕСУ: 90 РОКІВ ПО ТОМУ**

МАТЕРІАЛИ ОСВІТНЬОГО ФОРУМУ

(26 листопада 2025 року)

Львів 2026

УДК 378(477)"19"(091):001.895

I – 66

Рекомендовано до друку вченою радою Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (протокол № 3 від 26.03.2026 р.)

Рецензент – Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Освітній форум «Інноваційні ідеї Першого українського педагогічного конгресу: 90 років по тому»: Матеріали освітнього форуму / упоряд.: О. Смолінська, Т. Купчак. Львів, 2026. 45 с.

У збірнику вміщено виклад ключових ідей освітнього форуму, присвяченого 90-річчю від часу проведення Першого українського педагогічного конгресу. Матеріали форуму можуть стати в нагоді науковцям, здобувачам вищої освіти, всім, хто зацікавлений ідеями суспільного поступу України через освіту й культуру.

Опубліковано в авторській редакції

**ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО ФОРУМУ
«ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
КОНГРЕСУ: 90 РОКІВ ПО ТОМУ»
(26 листопада 2025 року)**

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА ІВАНА ПАРУБЧАКА

1. Українська педагогічна еліта на Першому українському педагогічному конгресі – здобувачка ОП «Освітні педагогічні науки» Ірина БОЙСИН

2. Українські Педагогічні конгреси як проекти Товариства «Рідна школа» у різні історичні періоди – кандидат технічних наук, директор Львівського обласного об'єднання організацій роботодавців, заступник голови Всеукраїнського товариства «Рідна школа» Михайло ЯВОРСЬКИЙ

3. Психоаналітична інтерпретація соціальної психіки в праці Якіма Яреми – доктор філософських наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка Надія ГАПОН

4. Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання – Заслужений діяч мистецтв України, доцент кафедри архітектури ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького, викладач Львівської національної академії мистецтв Ірина ГРИЦЮК

5. Потреба розбудови нашого хліборобського шкільництва – кандидат сільськогосподарських наук, почесний професор університету Петро ЗАВІРЮХА

6. Участь Станіслава Людкевича у Першому українському педагогічному конгресі – кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник Меморіального музею С. Людкевича у Львові, доцент кафедри теорії музики Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка Яким ГОРАК

7. Станіслав Людкевич – освітянин, учитель, цивілізатор, місіонер української культури – Заслужений працівник культури України, керівник відділу соціально-культурного розвитку, старший викладач кафедри філософії та педагогіки Тетяна КУПЧАК

8. Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького та ідеї тяглістю від Першого українського педагогічного конгресу – доктор педагогічних наук, професор Олеся СМОЛІНСЬКА

ЗМІСТ

<i>Бойсин Ірина. Українська педагогічна еліта на Першому українському педагогічному конгресі.....</i>	5
<i>Яворський Михайло. Українські Педагогічні конгреси як проекти Товариства «Рідна школа» у різні історичні періоди.....</i>	9
<i>Гапон Надія. Психоаналітична інтерпретація соціальної психіки в праці Якіма Яреми.....</i>	14
<i>Грицюк Ірина. Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання</i>	17
<i>Горак Яким. Участь Станіслава Людкевича у Першому українському педагогічному конгресі.....</i>	20
<i>Купчак Тетяна. Станіслав Людкевич – освітянин, учитель, цивілізатор, місіонер української культури.....</i>	33
<i>Смолінська Олеся. Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького та ідеї тяглістю від Першого українського педагогічного конгресу.....</i>	38

Бойсин І.В.

*Львівський національний
університет ветеринарної медицини
та біотехнологій
імені С.З. Гжицького*

УКРАЇНЬСКА ПЕДАГОГІЧНА ЕЛІТА НА ПЕРШОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОНГРЕСІ

Нами (здобувачкою ОП «Освітні, педагогічні науки» Іриною Бойсин, гарантом ОП проф. Олесею Смолінською), спільно з працевдавцями, у тому числі директором Львівського обласного об'єднання організацій роботодавців, заступником голови Всеукраїнського товариства «Рідна школа» Михайлом Яворським, втілено проєкт «Міст між минулим і сьогоденням». Цей проєкт – це погляд у минуле, щоб зрозуміти сьогодення. Тоді, у непрості часи, вчителі, науковці та громадські діячі з усієї України зібралися у Львові, щоб говорити про те, що є серцем кожної нації – виховання, культуру і духовність. Вони мріяли про школу, яка виховує не лише знаючих, а й вільних, гідних і свідомих українців.

Сьогодні, через дев'яносто років, ми знову повертаємося до цих ідей – щоби зберегти тяглість української педагогічної думки і показати, що багато з того, про що мріяли наші попередники, залишається актуальним і тепер. Нашою метою було не просто переказати доповіді 1935 року, а оживити їх через сучасну інтерпретацію, візуальну презентацію та актуальні приклади, щоб зробити історію ближчою й цікавішою для сьогоденішнього покоління.

Ключові тези рефератів.

Психологія характеру (д-р Степан Балей). Мета цього реферату – показати, що характер людини не є чимось даним від народження. Він формується у процесі виховання, навчання та власного життєвого досвіду. Степан Балей наголошує: педагог має допомогти дитині пізнати себе, розвинути силу волі, самодисципліну і відповідальність – основи зрілої особистості.

Українська духовність у культурно-історичних виявах (д-р Яким Ярема). Автор розкриває глибокі духовні корені українського народу. Мета – показати, що духовність є стрижнем нації, її моральною опорою. Через родину, віру, літературу, музику та мистецтво формується духовна стійкість і любов до рідного краю.

Українознавство у вихованні молоді (д-р Василь Пачовський). Мета реферату – підкреслити роль національної ідеї у вихованні молоді. Знання своєї історії, культури, традицій пробуджує гордість, патріотизм і громадянську свідомість. Василь Пачовський закликає зробити українознавство живим предметом – із сучасними методами, інтерактивом і діалогом з учнями.

Школи та поширення гасел гігієни серед громадянства (д-р Осип Філяс). Мета – виховати свідомого громадянина, який розуміє значення особистої та громадської гігієни. Автор наголошує: чистота, здоров'я і відповідальність за себе – це прояв любові до громади і держави. Гігієна стає частиною культури повсякденного життя.

Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання (д-р Володимир Січинський). Мета цього дослідження – показати, як через практичне мистецтво можна виховати гармонійну, творчу особистість. Ужиткове мистецтво формує естетичний смак, терплячість, уважність, повагу до традицій та довкілля.

Організація музичного виховання (д-р Станіслав Людкевич). Музика – це засіб духовного та емоційного виховання. Мета реферату – обґрунтувати роль музики у розвитку гармонійної особистості та формуванні спільнотності. Людкевич підкреслює також терапевтичний ефект музики – її здатність знімати напругу і виховувати душу.

Потреба розбудови нашого хліборобського шкільництва (д-р інж. Євген Храпливий). Мета – поєднати освіту з практикою, виховати шанобливе ставлення до землі, праці й природи. Хліборобська школа має навчати молодь працьовитості, самостійності та економічної відповідальності.

Достроєння школи до потреб нашого господарського життя (інж. Роман Білінський). Мета – зробити освіту корисною і прикладною. Р. Білінський наголошує, що школа має готувати дітей до життя, розвивати фінансову грамотність, підприємливість і вміння приймати рішення.

Вплив фізичного виховання на вдачу нашої молоді (проф. Степан Гайдучок). Мета – показати, що фізичне виховання – це школа характеру. Через спорт формується сила волі, витривалість, самоконтроль, дисципліна й командний дух – риси, потрібні не лише в спорті, а й у житті.

Напрявні національного виховання (проф. Ярослав Кузьмів). Мета – виховати молодь у любові до свого народу, мови, культури й традицій. Національне виховання формує відповідальність, солідарність і відчуття належності до спільноти. Я. Кузьмів підкреслює: без духовного коріння неможливе справжнє громадянство.

Християнське релігійно-моральне виховання молоді (проф. о. Юліан Дзерович). Мета – підкреслити роль віри й моральних цінностей у становленні особистості. Ю. Дзерович наголошує, що любов, милосердя і доброта – це не просто релігійні поняття, а принципи, які мають керувати поведінкою людини щодня.

Українська шкільна політика (інспектор РШ Володимир Кузьмович). Мета – зберегти український характер освіти, зробити її сучасною, доступною й ефективною. Автор порушує питання рівності можливостей, фінансування, підготовки вчителів і модернізації навчального процесу.

Спроба психічної характеристики української дитини (д-р Всеволод Метельський). Мета – глибше зрозуміти психологічні особливості українських дітей, щоб зробити навчання більш природним і ефективним. В. Метельський акцентує: педагог повинен бачити не лише учня, а особистість – із власним світосприйняттям, емоційністю та внутрішнім світом.

Перший український педагогічний конгрес 1935 року став не просто зібранням освітян – він був маніфестом любові до людини, до знань і до

України. Наш проєкт – це міст між минулим і сьогоденням. Ми не просто згадуємо історію – ми повертаємо до життя думки, що здатні надихати сучасних педагогів, будити любов до справжнього вчительства й нагадувати: освіта – це не про оцінки, а про формування людини, яка мислить, відчуває і творить добро. Хай ідеї Конгресу живуть не лише в книжках, а в серцях тих, хто навчає, виховує і творить майбутнє України.

Список використаних джерел

1. Кафедра філософії та педагогіки. Перший український педагогічний конгрес відео, 2025. *YouTube*.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Q0kIYau8ij4> (дата звернення: 04.02.2026).
2. Перший український педагогічний конгрес : наук. вид. 2-ге вид. Львів : СПОЛОМ, 2008. 271 с.

Яворський М.С.

*директор Львівського обласного
об'єднання організацій
роботодавців,
заступник голови Всеукраїнського
товариства «Рідна школа»,
кандидат технічних наук*

**ПАРТНЕРСТВА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «РІДНА
ШКОЛА» ЯК ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОДІЙ,
ПРИСВЯЧЕНИХ 90-РІЧЧЮ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО КОНГРЕСУ**

Партнерство як ключ до реалізації проєктних ініціатив

На мою думку, для того щоб ініціатор проєкту отримав позитивний результат, він повинен знаходити надійних партнерів і вибудовувати з ними ефективну співпрацю. Саме з такого підходу розпочався пошук партнерів для підготовки заходів, присвячених 90-річчю Першого Українського Педагогічного Конгресу, що був організований у Львові 2–3 листопада 1935 року.

28 серпня 2024 року відбулася ініційована мною робоча нарада Голови Львівського обласного об'єднання організацій роботодавців (ЛОООР) та керівного складу Організації. Ми розглянули питання «Про 90-річчя з дати проведення у Львові Першого Українського Педагогічного Конгресу» та обговорили можливості нашої участі у відзначенні цієї події.

Як директор ЛОООР я наголосив, що в умовах реалізації стратегії розвитку Організації нам необхідно активніше входити у публічний простір, співпрацюючи з гуманітарними й освітніми інституціями, та долучатися до організації конференцій, семінарів і круглих столів. У цьому контексті було запропоновано протягом 2024–2025 років виступити співорганізатором подій, які Всеукраїнське товариство «Рідна школа» присвячує 90-річчю Першого Українського Педагогічного Конгресу.

Голова ЛОООР Іван Ривак та його заступники – Наталія Писарчук, Василь Ільків і Ростислав Сорока – підтримали цю ініціативу та висловили готовність забезпечити організаційно-ресурсну підтримку.

Перші кроки: інформаційно-просвітницька діяльність

Активна робота розпочалася у листопаді 2024 року, коли в №214 газети «Галицьке юнацтво» – давнього партнера ЛОООР і ВТ «Рідна школа» – була опублікована моя стаття «Шкільна політика і новий виховний ідеал». У ній у доступній формі було висвітлено ключові ідеї Першого Конгресу: роль державницького виховання, важливість формування сильного характеру молоді, пріоритет українознавства, необхідність підготовки молодого покоління до державобудівничої роботи.

Ці ідеї є надзвичайно актуальними в умовах російсько-української війни, коли українці не лише виборюють свободу, а й мають думати про повоєнний розвиток держави.

Актуальність ідей Першого Конгресу для сучасної України

У матеріалах Конгресу звучали думки, які надзвичайно суголосні нашим сучасним викликам. Наприклад, доктор Осип Філяс зазначав: **“Тепер переживаємо переломові часи. З історії відомо, що саме в таких часах різні народи змагали витворити свій новий виховний ідеал, що його реалізувала школа”** [1].

Так само Роман Білинський наголошував на важливості виховання характеру, підприємливості, активності й волі – якостей, що визначають успіх у житті та господарській діяльності [1].

Ці думки й сьогодні мають стратегічне значення: Україна потребує сприятливих умов для розвитку лідерів, для підтримки молодіжних ініціатив та формування повноцінної, творчої, проактивної особистості. Володимир Янів слушно підкреслював, що **”Як виховний ідеал маємо дати ідеал повноцінної людини, повноцінної, отже творчої, індивідуальності із власним поглядом на світ, із бажанням впливати на долю світу, із бажанням змагатися з іншими людьми та їх випереджувати, із внутрішньою необхідністю ставити собі**

питання та шукати відповіді на них, чи ставити собі завдання і розв'язувати їх, причому ці питання і завдання повинні бути якнайскладніші, щоб вони пробуджували до якнайзусильнішої праці”[2].

Включення 90-річчя Конгресу до переліку пам'ятних дат

14 січня 2025 року експертна рада при Департаменті освіти і науки Львівської ОДА підтримала ініціативу Всеукраїнського товариства «Рідна школа» та Львівського обласного об'єднання організацій роботодавців щодо включення 90-річчя Першого Українського Педагогічного Конгресу до переліку пам'ятних дат та ювілеїв, рекомендованих до відзначення в закладах освіти області. Відповідний лист було надіслано керівникам органів управління освітою усіх районів і територіальних громад.

30 січня 2025 року правління ВТ «Рідна школа» ухвалило рішення провести у листопаді 2025 року VI Всеукраїнський педагогічний конгрес, присвячений 90-річчю Першого.

Соціологічні дослідження та активізація комунікацій

У підготовці до VI Конгресу ми здійснили вивчення громадської думки педагогів щодо ключових проблем взаємодії «освіта – громада – держава», причин їх виникнення та можливих механізмів розв'язання.

Паралельно у партнерстві з освітніми інституціями різних регіонів розпочалася організація конференцій, семінарів і круглих столів у Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Чернігівській та Закарпатській областях. Їх головною метою стало осмислення ідей Першого Конгресу крізь призму сучасності.

Ключові події 2024-2025 років

Нижче подано стислий огляд найбільш значущих заходів, організованих у партнерстві ВТ «Рідна школа»-ЛОООР-інші інституції:

- Жовтень 2024 року – вихід №218 газети «Галицьке юнацтво», присвяченого ідеям Першого Конгресу. *(Редакція газети “Галицьке юнацтво”)*

- **7 лютого 2025 року, Турка – Лукашівські читання «Від “Рідної Школи” до Нової Української Школи». (Всеукраїнське товариство “Самбірщина” імені гетьмана Петра Сагайдачного)**
- **21 березня, Кульчиці – круглий стіл «Українська освіта від Петра Сагайдачного до Національної Школи». (Всеукраїнське товариство “Самбірщина” імені гетьмана Петра Сагайдачного)**
- **22 вересня, Львів – вручення міжнародних мистецьких нагород Мистецького фонду Міхаеля Стріхаржа з інтеграційною зустріччю та обговоренням питань музичної освіти. (Ротарі клуб “Львів)**
- **30 вересня – перше засідання студентського світоглядно-ділового дискусійного клубу: «ОСВІТА: КОМУНІКАЦІЯ, РЕФЛЕКСІЯ, ПОСТУП» Львівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом”(ЛІ МАУП) на тему «Перший Український Педагогічний Конгрес: актуальні ідеї 90-річного віку». (ЛІ МАУП)**
- **30 жовтня, Глиняни – світоглядно-діловий круглий стіл, у якому взяли участь понад 50 педагогів, священнослужителів, управлінців, підприємців та студентів. (Глинянська ТГ, БО “Фонд розвитку Глинян”)**
- **4–5 листопада – VI Всеукраїнський педагогічний конгрес у Львові та Вузловому – масштабна подія, що об’єднала педагогічну спільноту всієї України. (НУ “Львівська політехніка”)**
- **24 листопада – зустріч із вчителями в межах проєкту «Ресурсна зустріч з цікавими людьми Львова», де було представлено доповідь про Перший Конгрес. (СЗШ №96 міста Львова)**
- **26 листопада – Освітній форум у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені Гжицького «Інноваційні ідеї Першого українського педагогічного конгресу: 90 років по тому».**

- 3 грудня, Самбір – круглий стіл «Українська освіта: погляд у майбутнє». (Самбірська РВА, Самбірський коледж культури і мистецтв).

Підсумки: нова якість горизонтальних зв'язків

Аналіз проведеної роботи дає підстави стверджувати, що на Львівщині спостерігається позитивна тенденція: громадські інституції різного профілю – наукові, фахові, освітні, культурні, промислово-підприємницькі – активно виходять із «зони свого комфорту» та встановлюють між собою горизонтальні зв'язки, формуючи спільну світоглядно-ділову платформу.

Це сприяє:

- модернізації діяльності кожної із громадських організацій відповідно до викликів часу;
- спільному формуванню розвиткових проєктів із високою доданою вартістю;
- посиленню соціального діалогу з державними інституціями;
- впливу на формування управлінських рішень у сфері освіти та культури.

Попереду – відзначення у 2026 році 145-річчя створення Товариства «Рідна школа» в Галичині та 35-річчя відновлення його діяльності в суверенній Україні. Це відкриває нові можливості для поглиблення партнерств та реалізації масштабних освітньо-просвітницьких ініціатив.

Список використаних джерел

1. Перший Український Педагогічний Конгрес 1935. 2-ге вид., доповнене. Львів: ТзОВ «Видавництво “СПОЛОМ”», 2005. 245 с.
2. Янів Володимир. Українська вдача і наш виховний ідеал. Визвольний шлях. 1969. №9. С. 970–981.

Гапон Н.П.
*Львівський національний університет
імені Івана Франка*

ПСИХОАНАЛІТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХІКИ В ПРАЦІ ЯКИМА ЯРЕМИ

У 1935 р. Я. Ярема виголошує на Першому Українському Педагогічному конгресі у Львові головні положення своєї праці «Українська духовість в її культурно-історичних виявах». Ця праця засвідчила високий європейський науковий рівень її автора. Автор виявився найбільш чутливим до аналітичної парадигми з'ясування сутності «української духовості». Аналітичне, проникнення у структуру психіки, її енергетики, духу виступало підґрунтям його методу. Він був свідомий того, що «дух» як енергетичний первень психіки часто містифікувався, міфологізувався, розглядалася у трансцендентній, метафізичній площинах. Соціалізаційні завдання праці Я. Яреми «Українська духовість в її культурно-історичних виявах» є актуальною нині у час війни. Поняття «українська духовість» у Я. Яреми співмірне із поняттям «української соціальної психіки», автор пропонує ще й таку назву своєї праці. Загалом соціальна психіка має інтегральний вимір та вміщує перцептивні, когнітивні, мотиваційні та емоційно-почуттєві процеси та різномірні соціально-психологічні явища, які породжують взаємозв'язок членів великої групи (народу) [4].

Праця Я. Яреми засвідчила високий європейський науковий рівень автора. Автор застосовує психоаналітичну типологію К.-Г. Юнга «інтроверсія» – «екстраверсія», аби розкрити особливості соціальної психіки українців [1, с. 67]. Застосовуючи Юнгові поняття до соціальної психіки народів, Яким Ярема виокремлює однобічні (екстраверсійний або інтроверсійний) і повний (екстраверсійно-інтроверсійний) типи. Приклад однобічного екстраверсійного типу соціальної психіки – стародавні римляни. Однобічна інтроверсійна соціальна психіка («духовість»), на думку вченого, притаманна індійському

народові. Окрім однобічних типів психічних постав народу, Яким Ярема розглядає всебічні типи, сутність яких – у гармонійній, творчій співучасті обох психічних постав (екстраверсійності-інтроверсійності). Саме стародавні греки та їхня культура демонструють таку всебічність. Він вважає, що «українська духовість» у своїй основі виявляє низку прикмет однобічно інтроверсійного типу. У центрі «української духовості» постають: 1) внутрішній світ, культ духовності (змагання до ідеалу, моральної доброти і краси) і ставлення до всього з погляду його моральної вартості (моралізм); 2) скептицизм щодо сили соціального інтелекту та вартості його здобутків (техніки, економіки, освіти, політично-суспільної організації) й активності назовні. Це зумовлює переважання «емоціоналізму» соціальної психіки. Найвищі дотепер здобутки, на думку Якіма Яреми, – у царині духовної культури (релігія, філософія, лірична поезія, народна пісня, мистецтво); 3) пасивна терпеливість (як форма аверсії), незацікавленість конкретною зовнішньою дійсністю доповнює портрет українця. Соціалізаційні завдання, які впливають з інтроверсійності соціальної психіки українців, для всебічного розвитку української людини є очевидними. Ще у 1935 р. він висловив актуальну для сьогодення перспективу соціалізації: «...держава сама себе засудила б на смерть, якби відмовилася від державно-громадянського виховання молоді та передала те виховання тим, що ... проти держави схотіли б молодь виховувати...» [2, с. 80].

Розглядаючи специфіку української психічної індивідуальності, Яким Ярема порушує питання специфіки соціалізації позитивних рис українського характеру в руслі освітніх закладів. Розвиток екстраверсійності соціальної психіки в сучасних умовах можливий через масштабні суспільні реформи, з подальшою адаптацією до європейського життя та якісних змін в освітньо-виховній роботі з молоддю. Очевидно, що ці завдання для розвитку української духовності на часі [3].

Отже, розуміння Я. Яремою соціалізаційних завдань, які впливають із інтроверсійності соціальної психіки українців й слугують усебічному розвитку української людини є досі актуальними. Найбільш гостро ці завдання стоять

перед навчально-освітніми інститутами соціалізації, які працюють над посиленням у молоді українського духу та духовності. Видатний науковець послідовно розкрив усі особливості української інтроверсійності та вказав на її соціальні чинники та наслідки. Він переконливо доводить, що українська соціальна психіка не є заскорузлим утворенням, а має чималу пластику [3]. Водночас, вчений вказує на необхідність виховання українського «духу» шляхом морально-психологічної підготовки, системної освітньо-виховної роботи з молоддю задля зміцнення позитивних рис, сформованих історично та посилення вольових сторін української вдачі. Адже освіта й патріотичне виховання молоді є стратегічним механізмом української ментальності, інтелектуально-духовним ресурсом держави, важливим для перемоги у час війни.

Література

1. Яким Ярема / Упоряд., ред. і прим. С. Яреми. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 244 с.
2. Перший Український Педагогічний Конгрес. Львів: «Рідна школа», 1938. 432 с.
3. Гапон Н. Соціально-психологічні погляди Якіма Яреми (до 125-річчя від дня народження). *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. Т. 4. С. 181–187. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/10ae2440-6981-4b1d-af5f-ca0522d29bb8/content>.
4. Гапон Н. П. Історіософські погляди Якіма Яреми в праці «Українська духовність в її культурно-історичних виявах». URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vnv_2012_18_14

І. Й. Грицюк

*Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В НАЦІОНАЛЬНО ОРІЄНТОВАНІЙ ОСВІТІ ТА ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Перебуваючи тривалий час у стані гострої потреби щодо відновлення та утвердження своєї незалежності українська нація постійно стоїть перед проблемою патріотичного виховання молодого покоління. Одним із засобів для цього є мистецтво, зокрема, ужиткове. Власне, ужиткове мистецтво є осердям інструментарію образотворчого мистецтва у виховному процесі (в контексті завдань патріотичного виховання). Зазначена провідна роль ужиткового мистецтва зумовлена тим, що саме у витворах ужиткового мистецтва зосереджено самобутні компоненти української національної образотворчої культури.

У контексті завдань розвитку української культури, в контексті використання її самобутніх компонентів у патріотичному вихованні постають такі головні завдання.

1. Виявлення самобутніх компонентів української культури в кожному з напрямів ужиткового мистецтва (у формі монографічних досліджень). У цьому контексті доцільно зауважити, що сучасні етнологічні дослідження окремих напрямів ужиткового мистецтва часто мають описовий характер. Це не є недоліком, а лише початковим етапом дослідження в галузі етнічної культури. Адже одним із важливих завдань етнологічних досліджень повинно бути отримання переліків самобутніх особливостей витворів у тому чи іншому виді ужиткового мистецтва (на основі порівняння з витворами, створеними митцями інших етносів).

2. Стислий виклад інформації про особливості, специфічні для української образотворчої культури, у формі, доступній не тільки для фахівців з галузі етнології, а для широкого загалу.

3. Поступ у здійсненні попереднього завдання дає основу для наступного блоку діяльності – освітньої та виховної активності педагогів (від початкової до вищої школи). Власне педагоги могли б відіграти ключову роль в ознайомленні молодого покоління українських громадян з художніми особливостями предметности матеріальної культури, властивими українській нації.

Набуті знання щодо самобутніх особливостей виробів у різних видах ужиткового мистецтва (вони є одним із проявів українськості) мали б використовуватися не тільки в загальноосвітньому й виховному процесі, але й у спеціалізованій мистецькій освіті. Водночас стислий виклад-роз'яснення самобутніх особливостей різних галузей української культури мав би бути цікавим кожному громадянину (незалежно від віку).

4. Ще один блок завдань, пов'язаний з освітнім та виховним процесом у спеціалізованій мистецькій освіті, полягає в ґрунтовному розробленні інструментарію втілення українських національних особливостей у тій чи іншій галузі ужиткового мистецтва в асортимент сучасних виробів. Іншими словами, під час готування сучасних українських дизайнерів (у всіх напрямках дизайну) потрібно подати знання не тільки про те, що є самобутнє в українській образотворчій культурі. Важливим є також знання щодо технологій того, як зробити сучасну матеріальну культуру українською (за художніми проявами) і водночас обернене завдання – як зробити українську культуру сучасною.

5. Одним із важливих блоків завдань в контексті аналізованої проблематики є формування іміджу престижного споживання національного маркованими речами, в чому важливу роль відіграють не тільки освітяни, виховники, але й масмедіа, які мають змогу просувати ідею цінності національно маркованого предметного середовища, а також керівництво держави, статусна поведінка якого дає приклади для наслідування.

6. В основу зазначеної програми дій повинні бути покладені набутки української національно орієнтованої педагогіки, зокрема ідеї, висловлені на Першому українському педагогічному конгресі, проведеному у Львові в листопаді 1935 року. Крім того, потрібно зібрати й узагальнити досвід використання елементів українського образотворення в ужиткових виробках.

Як зразкові приклади втілення українських художніх традицій у практику створення сучасного предметного середовища можна навести архітектурні проекти відомої фірми Івана Левинського, що збагатили Львів своєрідними будівлями в стилі народного житлового будівництва Гуцульщини та декорувала їх керамічними плитками з орнаментикою традиційних гуцульських кахлів. Відома художниця Олена Кульчицька запропонувала дизайн меблів, килимів та керамічного посуду, з упізнаваним розписом окремих осередків виготовлення ужиткових виробів. Ці предмети були виконані в матеріалі та й досі зберігаються у Львівській національній галереї мистецтв імені Бориса Возницького. Як приклад можна навести галузь українського килимарства, зокрема відродження виробництва килимів у Глинянах, відродження ліжникарства в Карпатах. Водночас є велика кількість українських художніх промислів, потенціал використання традицій яких у сучасному дизайні практично не використовується.

У підсумку здійснення зазначеного попередньо плану дій в українців має бути створена потреба у створенні й використанні національно маркованих речей. Перераховані блоки завдань повинні стати одними з головних у стратегії загальної та спеціальної художньої освіти, але й широковживаним інструментарієм виховання патріотичности українців, що особливо важливо в умовах глобалізації та підступної, прихованої інформаційної політики ворогів українського відродження.

Я. Р. Горак

*Меморіальний музей Станіслава Людкевича у Львові,
Львівська національна музична академія імені М. Лисенка*

УЧАСТЬ СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА У ПЕРШОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОНГРЕСІ 1935 р.

Серед багатьох напрямків діяльності, якими Станіслав Людкевич увійшов в історію української культури загалом і музичної зокрема – композиторської, музично-громадської, фольклористичної, музикознавчої, музично-критичної, диригентської, музично-виконавської, філологічної – педагогічна була його багатолітньою основною щоденною роботою, засобом заробітку на проживання. Тому участь композитора в Конгресі є закономірною з огляду на досвід педагогічної роботи і до певної міри етапною – як підсумок певних ідей, здобутих за роки цієї роботи.

Педагогічну діяльність С. Людкевич провадив у двох напрямках – філологічному і музичному. Як філолог він працював в основному до Першої світової війни після закінчення навчання у Львівському університеті у чоловічій гімназії в Перемишлі (1903 – 1906, 1908 – 1910), у Інституті для дівчат в Перемишлі, Академічній гімназії у Львові.

С. Людкевич був одним із засновників у 1903 р. «Союзу співацьких і музичних товариств у Львові» (з 1907 р. – Музичного товариства ім. М. Лисенка) і Вищого музичного інституту – першої української фахової музичної школи у Галичині, яка почала функціонувати того ж року. Після перерви в контактах з товариством та Інститутом (1903 – 1910), зумовленої роботою С. Людкевича у Перемишлі і навчанням у Відні, 1910 р. він повернувся до Львова вже у статусі доктора музикології і став директором і педагогом Інституту. Вищий музичний інститут був дітищем С. Людкевича, оскільки композитор докладався до всіх граней діяльності та втілення всіх ініціатив в цьому закладі. Пропрацювавши директором до 1914 р., після воєнних років, перебування у російському полоні, С. Людкевич вернувся до Львова 1918 р. і

продовжив педагогічну роботу в інституті до 1939 р., а крім того з 1925 р. був призначений інспектором музичних шкіл Музичного товариства ім. М. Лисенка.

Активна різнобічна, в т. ч. педагогічна, діяльність С. Людкевича у Інституті спричинилася до того, що в 30-х роках – на момент проведення Педагогічного Конгресу – Інститут перебував у zenіті слави, можливостей і якості навчання, перед інституцією засвітилася перспектива перетворення її в українську консерваторію, що на жаль було унеможливлене війною.

С. Людкевич також активно співпрацював з діючими у той час педагогічними товариствами. Проживаючи в Перемишлі, 1908 р., він навідувався до Львова і був присутній на загальних зборах товариства учителів середніх і вищих шкіл «Учительська громада», заснованого в листопаді 1908 року з метою створення українських державних гімназій у великих містах Галичини, українізації утравістичних гімназій і зрівняння реальних шкіл з гімназіями в правах. Учасники Зборів надіслали прем'єру та міністру освіти Австрії листа у справі заснування українського університету. Взаємини С. Людкевича з «Учительською громадою» документує вітальна адреса композиторові з нагоди 25-ліття його творчої діяльності, що зберіглася в домашньому архіві композитора [7, інв. № 1970].

«Руське Товариство Педагогічне» (з 1912 р. – «Українське Педагогічне Товариство»), що було засноване у Львові 1881 р, організувало низку українських шкіл і гімназій і керувало ними не тільки управа товариства, але й «Краєвий Шкільний Союз» – установа, яка існувала впродовж 1910 – 1920 рр. і складалася з представників політичних партій та українських товариств. 1926 р. товариство змінило назву на «Рідна Школа» і проіснувало аж до 1939 р.

Співпраця Музичного Товариства ім. М. Лисенка з «Рідною Школою» була особливо інтенсивна в 30-х роках ХХ ст. С. Людкевич як інспектор інституту у першу чергу був заангажований в цьому процесі. У складі виділу Музичного товариства ім. Лисенка з ним працювали представники «Рідної Школи» Іларіон Гриневецький, Михайло Рибачек та ін. У порозумінні з

«Рідною Школою» і в приміщеннях останньої. Музичне товариство в той час відкривало свої філії в різних районах (т. зв. «дільницях») Львова. 1931 р. – на Жовківській та Стрийській дільницях, а згодом – на Личакові, Богданівці, Левандівці, Клепарові. Крім роботи філій Музичного інституту, С.Людкевич докладався до співпраці з «Рідною Школою» і в інший спосіб. Зокрема, протокол засідання Ради «Союзу Українських Професійних Музик» (СУПРОМу) від 3 березня 1935 р. повідомляє, що «також д-р Людкевич зобов'язався перевірити справу музичних викладів в рамках циклу викладів з українознавства, що улаштує «Рідна Школа»[4, с. 80].

В організації Педагогічного Конгресу 1935 р. активну участь брав І. Гриневецький (далекий родич композитора), який входив до Ініціативного Комітету ще з 1931 року, виконуючи там функції секретаря. У процесі організації Конгресу ідея запросити С. Людкевича разом з В. Барвінським до Ініціативного Комітету була висловлена О. Макарушкою на перших же зборах Комітету 7 лютого 1931 року [8, с. IX].

Після перерви 1931 – 1934 р. Комітет відновив роботу, про що сповістив, очевидно, всі установи в т.ч. і Музичне товариство ім. М. Лисенка. На засіданні Виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка 18 травня 1934 р. «Дальше п[ан] голова подає до відома письмо Рідної школи у справі виделегування представників Т[оварист]ва до Комітету Педагогічного Конгресу. Упрощено п[анів] Доктора Людкевича і дир[ектора] Барвінського аби репрезентували в Комітеті Т[оварист]во і Інститут» [3, с. 296]. Отож, С. Людкевич разом з В. Барвінським були делегатами до роботи у Комітеті і їх участь разом з Нестором Нижанківським згадується на засіданні Комітету 25 травня 1934 р. [8, с. XIV], коли, серед іншого, роботу Конгресу було розділено на 4 секції (адміністративно-організаційну, пропагандивно-видавничу, позашкільного виховання, шкіл рідного типу і високого шкільництва) [8, с. XV] та заініційовано, що доповненням до Конгресу має стати Педагогічна Виставка [8, с. XVI].

Проведення Педагогічної виставки 1935 р. не відбулося, тривала її підготовка впродовж 1936-1937 р. Зокрема, 1936 р. в опублікованій статті Д. Коренця «Українська Педагогічна Вистава (Під увагу українського громадянства)», така виставка стверджувалася як необхідне доповнення до Конгресу, за словами Д. Коренця «немовби другою його частиною, яка повинна дати образ нашої школи й умовини її праці та життя за час 350 літ, числячи від заснування нашої першої школи на нових основах при Ставропігійському Брацтві 1586 р.» [5, с. 2]. Для формування її було створено Діловий Комітет, очолений Д. Коренцем. Окрема публікація Івана Ющишина весною 1937 р. описувала структурні розділи майбутньої виставки, звертається до суспільності з проханням прислати різного характеру (світлина, видання виробу, діаграми, статистики) експонати для виставки [12, с. 2- 3]. Представники музичних товариств – Музичного товариства ім. М. Лисенка та СУПРОМу – теж долучалися до підготовки і проведення вистави. Так, на засіданні Виділу Музичного товариства 17 червня 1936 р. «П[ан] Голова подає до відома письмо Головної Управи «Р[ідної] Ш[коли]» у справі педагогічної виставки у травні 1937. Рішено взяти участь в педагогічній виставці і просити на делегата дир[ектора] В.Барвінського, який буде заступати й Інститут і Товариство» [3, с. 349]. Аж у червні 1938 року Педагогічна вистава у Львові буде проводитися у Національному музеї по нинішній вул. Драгоманова, 42.

Повертаючись до подій 1934 р., на засіданні Президії Комітету наступного дня 26 травня 1934 р. кількість і назви секцій була відкоректована: їх кількість збільшено до шести і дано їм інші назви [8, с. XVII]. С. Людкевича зачислено до 5-тої секції («Секції високого шкільництва»), а Нестора Нижанківського – до четвертої («Секції фахового, нижчого, середнього і вищого шкільництва») [8, с. XVIII]. 26 травня Ініціативний Комітет усталив дату проведення конгресу 2 і 3 листопада 1935 р. [8, с. XIX]. Комітет «вирішив, що відкриття Конгресу відбудеться у Великій Салі Музичного Товариства ім. М. Лисенка і що далші наради відбудуться в салі Торговельної Школи Р.Ш. при вул. Валовій ч. 4 / III п.». [8, С. XX].

На засіданні Ініціативного Комітету 27 вересня 1935 р. оголошувався початок збору текстів рефератів учасників Конгресу, їх мала розглянути спеціальна, окремо створена комісія у складі І. Галущинського, Герасимовича, Володимира Кузьмовича, Володимира Радзиковича і Маркіяна Терлецького. Серед архіву С. Людкевича зберігся коротенький лист до композитора від голови товариства «Рідна Школа» і члена президії Конгресу Івана Галущинського¹, датований 16 жовтня 1935 р. Лист у вигляді машинопису на друкарській машинці з чорною стрічкою з одного боку пожовклого листка (17 x 20,4 см), пошарпаного з нижнього і лівого боку, з загнутим верхнім правим кутиком і слідами поздовжнього і поперечного згинів. Вписане в титулі прізвище С. Людкевича і підпис вкінці листа чорним чорнилом. Ось повний текст листа:

«До Високоповажаного Пана Др. Ст. Людкевича у Львові

Для устійнення ходу дискусії на Педагогічному Зїзді Президія Головної Управи скличе дискусійні сходи фахівців (в днях від 25 – 30 ц[ього] м[ісяця]), на яких буде прохати Вас відчитати реферат свій призначений на Педагогічний Зїзд.

Прохаємо найдалі до 25-го ц[ього] м[ісяця] поручити нам Свій реферат.

З належною пошаною

Іван Галущинський

Львів, дня 16. X 1935».

Очевидно, реферат С. Людкевича пропонувався одночасно від кількох музичних інституцій – Музичного товариства ім. М. Лисенка, Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка та створеного 1934 р. Союзу Українських Професійних Музик (СУПРОМ). До цього схиляє одне з рішень засідання СУПРОМу 14 жовтня 1934р. щодо роботи педагогічної секції СУПРОМу: «[...] у звязку з недалеким педагогічним зїздом Рідної Школи ухвалено, щоб члени

¹ Іван Галущинський (1882 – 1944) – український педагог і громадський діяч, учитель гімназії в Тернополі, професор, голова товариства «Рідна Школа» у Львові (1933-1934, 1938 -1939), автор низки статей на педагогічні і громадські теми, брат Михайла, Тита, Теодосія, Миколи та Олеса Галущинських. Входив до президії Українського Педагогічного Конгресу, який проводився у Львові 1935 р.

СУПРОМу надсилали статті на педагогічні теми до переглядення Радою і до поміщення в пресі і рішено поставити комітетові педагогічного з'їзду до диспозиції відповідну скількість рефератів про вагу музичного виховання» [4, 73]. Крім С. Людкевича з рефератом на Конгрес ніхто не зголосився, хоч у роботі конгресу брали участь представники СУПРОМу (Ф. Колесса, Б. Кудрик та ін.).

Сам Конгрес відбувся дуже величаво. У «Ділі» напередодні події появилася друком стаття «У справі Педагогічного З'їзду», підписана Діловим Комітетом, в якій висвітлювалося програму (автори і назви рефератів), висвітлювалися питання права участі у З'їзді, інформувалося про проведення богослуження для учасників події та про залізничні знижки для позальвівських бажаючих гостей [10, с. 3]. В іншій публікації – «Величавий Педагогічний Зїзд у Львові» – описувалося відкриття, наводився текст інавгураційної промови І. Галушинського, список зачитаних вітань учасникам З'їзду, перелік авторів рефератів по секціях, серед яких згадано і реферат С. Людкевича. «Реферати стояли на високому рівні і тревали пересічно по півгодини. Зацікавлення рефератами дуже велике. Всі чотири салі переповнені. Над виховними тезами поодиноких рефератів йшла річева дискусія» [1, с. 5] – читаємо в дописі. Загальні враження від події передавала замітка С. Хруцького [11]. За матеріалами Конгресу у Львові 1938 року коштами «Рідної Школи» було видано збірник «Перший український педагогічний конгрес 1935», в якому опублікована доповідь С. Людкевича [8, с. 143 – 152]. Примірник книги зберігається нині серед домашнього архіву С. Людкевича [7, інв. № 1059].

Темою доповіді С. Людкевича була «Організація музичного виховання» і доповідь виголошувалася в рамках роботи «Секції мистецького виховання». Роботою секції керував Філарет Колесса, а секретарем був Григорій Терлецький [8, с. 226].

Стаття містить перегляд головних культурних установ, складовою роботи яких у Галичині є здійснення музичного виховання, – народні школи, середні школи й семінарії, «Просвіта» та церква. Автор характеризує по кожній

установі яке місце займає в них музика, як організоване музичне виховання які кваліфікації мають мати учителі, які матеріали (збірники, посібники тощо) використовуються, з якими проблемами стикаються у процесі вивчення. За рядками людкевичевих спостережень прочитується узагальнення багатьох напрямків роботи, до покращання, налагодження яких у багато доклався безпосередньо сам автор статті. Так, серед шляхів музичного виховання у «Просвіті», С. Людкевич зазначає заснування і плекання просвітянських хорів і оркестрів, виховання диригентів для цих гуртків, влаштування курсів диригентів – усі ці засоби проводило у співпраці з «Просвітою» Музичне товариство ім. М. Лисенка та Вищий музичний інститут за безпосередньої участі С. Людкевича. Так, зокрема, 5 жовтня – 15 листопада 1924 р. відбувся підготовлюючий курс для диригентів, який провів С. Людкевич [Детальніше про це: 3, с. 549]. З часом проведення таких курсів Музичним товариством стало регулярним і вдосконалювалося в якості: зокрема вже в 1935 р. такі курси тривали два з половиною місяці і на них для диригентів церковних і просвітянських хорів педагоги читали дисципліни, які й досі не читаються у музичних вишах (режисерія для театральних гуртків, бібліотекознавство, методика позашкільної освіти) [3, с. 550].

С. Людкевич пише у статті про «аж надто скорий та гарячковий темп починів цієї праці» та про виниклі при тому розбіжності поглядів між аматорами і фахівцями. У підтексті цього твердження знову ж йдеться про виниклу 1934 р. на шпальтах преси дискусію між аматорами і фахівцями, в якій взяли участь Нестор Нижанківський, адвокат Роман Домбчевський, Василь Витвицький та Іларіон Гриневецький. Поштовхом стала стаття фахівця – композитор Нестора Нижанківського «Наші музичні болячки», а опонентом його виступив «аматор» Іларіон Гриневецький. Тематика дискусії значною мірою була спровокована початком діяльності «Союзу Українських Професійних Музик», який намагався взяти під свій контроль і керівництво всіма ланками культурного життя, пов'язаних з музикою, поставивши їх на професійну основу.

Аналізуючи участь церкви у музичному вихованні, С. Людкевич піднімає питання якості хорового співу під час богослужіння і дискусій довкола потреби професійного хору і музичних композицій в церкві чи всенародного співу всіх прихожан. Це питання порушувалося вже С. Людкевичем на нарадах щодо церковної музики, що відбувалися в 1919 р у соборі св. Юра за участі митрополита А. Шептицьким [Про це: 13, с. 281 – 283], а потім знайшли відгомін в опублікованій 1921 року статті С. Людкевича «Справа нашого церковного співу». Як тоді в 1921, так і тепер в 1935 р. С. Людкевич обстоює думку, що «справді гарний всенародний спів може зродитися в народі щойно після довголітнього плекання високомистецького хорового співу» [6, с. 297].

Висновки людкевичевого огляду фіксують доволі слабкий рівень української системи музичного виховання, яка потребує ще значного доопрацювання: «Як наскрізь музикальна, а недержавна нація, ми не маємо поки що для організації музичного виховання ніякого виробленого технічного апарату. [...] але зрештою треба нам самим створити і виробити в практиці план рідного музичного навчання всіма можливими засобами. Ініціативу і провід цього діла повинні взяти до спілки наші музичні установи, «Рідна школа», «Просвіта», ну – і церква без зайвих дискусій про престиж, примат чи фірму. Головним девізом у роботі повинна присвічувати засада: заступати спорадичні аматорські спроби ґрунтовною і солідною, хоч і популярною, фаховістю науки, безплановість і шлендріан – доцільною організацією» [6, с. 298]. З роботою цією, на переконання автора доповіді, треба поспішати, оскільки «нашу молодь зачинає, чи хочемо, чи ні, чимраз інтенсивніше виховувати не так держава, як радше вулиця. Не ота давня, невинна «вулиця» на селі з наївною сільською дудкою [...]. Це встає і росте перед нами зовсім інша, нова музика вулиці, що живиться відпадками рафінованої, зблязованої модерної культури світу, втискається, мов стоглава, у наївні душі і серця тисячним гомоном звукових кіно, ревію, ревелерсових штукатерій, вуличних радіореклам та інших музичних страхіть. Проти такої вуличної музики кожний, хто не затратив ще культурного інстинкту, мусить боронитися» [6, с. 298]. З

уваги на цитовані фрагменти зазначимо, що С. Людкевич має на увазі не відсутність чи слабкий рівень музичного виховання в певних установах, а невиробленість національної загальної системи музичного виховання, яка б була засадничою і визначальною для усіх закладів, де музика викладається. Адже на момент проведення Конгресу, на значному, поцінованому навіть поляками, рівні стояло музичне навчання у Вищому музичному інституті, була створена професійна організація музикантів СУПРОМ, зенітного рівня набуло українське музичне виконавство («Бояни», діяльність концертуючих музикантів). Ці інституції проводили широку роботу по професіоналізації українського музичного мистецтва і ця робота в тій чи іншій мірі заторкувала й впливала на роботу і підняття рівня інших установ (шкіл, семінарій, церкви), де музика теж пропагувалася й викладалася. Зазначений С. Людкевичем стан організації музичного виховання став підставою для Конгресу визнати музичне мистецтво одним з головних елементів національного виховання і прийняти низку рішень щодо поповнення кадрових вчителів музики, придбання популярної музичної літератури, співпраці з фаховими музичними школами, поповнення композиторами репертуару для шкіл тощо.

В обговоренні доповіді С. Людкевича брали участь Сергій Хруцький², Іларіон Гриневецький, Григорій Терлецький, Борис Кудрик. З них видання подає стенограму-конспект виступів І. Гриневецького та Б. Кудрика. [8, с. 226 – 228], хоч виступів було більше і погляди інших виступаючих також становили б інтерес.

Борис Кудрик у своєму слові апелює до повернення вивчення історичних пластів української музичної культури – популяризувати твори Д. Бортнянського, М. Березовського, М. Вербицького та І. Лаврівського, піднести здобутки церковно-народної пісні у церковній музиці, повернувши до

---

² Сергій Хруцький (1887-1954) – громадсько-церковний діяч часів II Речі Посполитої, посол від Волині до польського Сейму першої (1922-1927), другої (1928-1930) та третьої (1930 -1935) каденцій, за фахом – народний учитель. Випускник духовної семінарії у Холмі та Історико-Філологічного Інституту в Санкт-Петербурзі. Працював у школах Варшави, Полтави. В 1920-1922 рр. був арештований органами ЧК та ОГПУ. Повернувшись до Польщі, працював педагогом в гімназії в Бересті Литовському, член УНДО і його Центрального Комітету (з 1925 р.). Член Українського Церковного Комітету (1927) і Передсоборового Зібрання Православної Церкви (1930). 1939 р. арештований НКВС і вивезений до Казахстану.

традицій «Богогласника» і кантів. Музикознавець солідарний з доповідачем, що «треба повести боротьбу з т. з. шлягерною музикою та відродити народню пісню в простій мистецькій формі» [8, с. 228].

Секретар Виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка і багатолітній учитель у школах та гімназіях «Рідної Школи» Іларіон Гриневецький у своєму слові доповнив доповідь і конкретизував про навчання музики в народних та середніх школах та семінаріях. На його думку, «нові програми кладуть в основу навчання співу в народніх школах т.зв. «разспеванне млодзежи», а наслідком невлучної інтерпретації програм, навчання співу в народних школах у більшості випадків обмежили до вивчення відповідної кількості пісень, не дбаючи переважно ані про їх якість, ані про інтерпретацію» [8, с. 227]. Сказане продовжує думку доповіді С. Людкевича про роль вибору пісенного матеріалу «так щодо мелодій, як і тексту, а якраз під тим оглядом є найбільші труднощі, бо народні вчителі є тут здані на підкладання популярних мелодій до віршованих пісень у читанках, не маючи до цієї справи ніякого теоретичного, ані практичного підготовлення, ніяких відповідних до цього вжитку збірників народних мелодій з текстами, ніяких вказівок і інструкцій, ані звідки ці мелодії черпати» [6, с. 294]. Щодо згаданої практики «розспевання млодзежи», то йдеться про зазначену у підсумках доповіді С. Людкевича. Про викладання музики в середніх школах І. Гриневецький у слові повторює і доповнює сказане С. Людкевичем: музика належить тут до над'обовязкових предметів і педагоги відносяться до її викладання байдуже і негативно.

На жаль, видання матеріалів Конгресу не зафіксувало думок виступу Григорія Терлецького³ – секретаря секції мистецького виховання – музичного

³ Григорій Михайлович Терлецький (1893 – 1970) – український музичний педагог і музичний теоретик, батько українського медальєра Любомира-Богдана Терлецького. Уродженець Тернопільщини, освіту здобував в Українській Академічній гімназії (закінчив 1914) та Вищому музичному інституті (1912-1914) у Львові (тут навчався у С. Людкевича), Учительській семінарії в Заліщиках (1921) і Львівській Консерваторії Польського Музичного Товариства (закінчив 1930). Працював учителем гімназії в борщеві (1918-1919), школи у Скоч'ятині (1922 – 1925), українській державній гімназії товариства «Рідна Школа» у Тернополі (1925-1929), вчительській семінарії у Несвіжі (1931-1933), львівській школі ім. Б. Грінченка (1935-1938), потім – директором середніх шкіл № 38 (1939 – 1940) і № 3 (1940-1941) у Львові. Протягом 1941-1945 рр. перебував у Відні. Після повернення до Львова, в 1945-1956 працював у музичній школі при Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка педагогом музично-теоретичних дисциплін. Співпрацював з «Рідною Школою» з 30-х років ХХ ст.. У

педагога, який у 30-х роках ХХ століття працював в школах товариства «Рідна Школа» і цілеспрямовано та безпосередньо займався розробкою методичної бази для музичного дошкільного і початкового шкільного виховання і в періоду проведення Конгресу в друкованих органах «Рідної Школи» і товариства «Взаїмна Поміч Українського Вчительства» публікував окремі матеріали з цього питання. Зокрема, 1936 р. у виданні «Методика і шкільна практика: додаток до «Учительського слова», органу «Взаїмної Помочі Українського Вчительства» була опублікована його стаття «Масова музика й розспівання в школі» [9], яка продовжує ідеї, висловлені на Конгресі С. Людкевичем та І. Гриневецьким. У статті йдеться про «розспівання» дітей загальних шкіл – тобто процесу залучення їх до навчання музики. Оглядаючи вплив музики на суспільство, автор статті протиставляє безвартісну, пусту змістом і примітивну в музичній будові міську музику – саме її різновиди (джаз, шлягери) названо «масовою музикою» – чистоті народної пісні, яка супроводжує дітей з батьківського дому і довкола якої має формуватися музичний розвиток дитини. На переконання Г. Терлецького, дитина постійно за різної нагоди (вдома, в школі, на городі, при роботі, на пасовиську) і в різних життєвих умовах (прогульки, товариські забави тощо) має співати і це сприяє розвитку її музикальності. Вершиною музичного «розспівання» автор статті вважає участь дітей в хорі, торкається також питання добору пісенного матеріалу.

Отож, шлях С. Людкевича до участі у Педагогічному Конгресі 1935 р. пролягав через багату педагогічну роботу у навчальних – як музичних, так і немусичних – закладах тодішньої Галичини (Перемишльська гімназія, «Музичне товариство ім. М. Лисенка», «Вищий музичний інститут», «Союз Українських Професійних Музик»), а також паралельними з цією роботою багатолітніми задокументованими контактами композитора з педагогічними товариствами («Учительська Громада», «Українське Педагогічне Товариство» - останнє згодом назване «Рідною Школою»). Тож запрошення композитора до

виданому 1941 р. «Рідною Школою» збірнику «Китиця квіток для чемних діток» опублікував мелодії оригінальних пісень для дітей і статтю «Пісня і забава» про роль музики у психології дитини. Помер 1970 р. у Львові.

участі в Конгресі з огляду на його досвід і педагогічні здобутки виглядає органічним і закономірним. Доповідь С. Людкевича на Конгресі «Організація музичного виховання» стала єдиною доповіддю від всіх українських існуючих в той час музичних установ Львова, бо хоч в роботі Конгресу та обговоренні людкевичевої доповіді брали участь колеги С. Людкевича по Музичному товариству і Музичному Інституті, ніхто більше з музикантів не виступив з доповіддю. Доповідь С. Людкевича, яка згодом була у вигляді статті опублікована у збірці матеріалів Конгресу, критично змалювала панораму музичного освітництва в основних осередках Галичини. У змалюванні цієї панорами автор доповіді підсумував (хоч і в зауважуваній формі) і власний досвід співпраці зі згаданими осередками, частково повторивши і акцентувавши деякі свої ідеї (зокрема про диригентські курси, про церковний всенародний спів тощо), висловлені в раніше опублікованих статтях. Ідеї доповіді отримали своє продовження в статтях інших музикантів-педагогів, що є свідченням її актуальності.

Література

1. Величавий Педагогічний Зїзд у Львові. *Діло*. 1935, № 291, 3 листопада, С. 4 – 5.
2. Горак Я. Станіслав Людкевич та Григорій Терлецький: життєві та музично-педагогічні контакти. *Українська музика*. Львів, 2024. № 3-4 (50 – 51). С. 211 – 227.
3. Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922-1939 рр) / упорядкування, підготовка текстів, коментарі, післямова Я. Горака. Львів: Апріорі, 2019. 756 с.
4. Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик у Львові: Матеріали і документи*. Ред.-упоряд. В. Сивохіп, Р. Стельмашук. Львів: Сполом, Видавництво М.П. Коць, 1997. С. 61 – 139.

5. Коренець Д. Українська Педагогічна Вистава. *Діло*. 1936. № 262, 19 листопада, С. 2.
6. Людкевич С. Організація музичного виховання. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Том 2. Упорядкування, редакція, переклади і примітки* З. Штундер. Львів: Дивосвіт, Видавництво М.П. Коць, 2000. С. 293 – 298.
7. Меморіальний музей Станіслава Людкевича у Львові. Інв. № 1059, 1970.
8. Перший Український Педагогічний Конгрес 1935. Львів: Накладом товариства «Рідна Школа», 1938. 250 с.
9. Терлецький Г. Масова музика й розспівання в школі // *Методика і шкільна практика: додаток до «Учительського слова», органу «Взаїмної Помочі Українського Вчительства», VII річник*. Львів: Накладом «Взаїмної Помочі Українського Вчительства», 1936. С. 85 – 93.
10. У справі Педагогічного Зїзду. *Діло*. 1935. № 287, 27 жовтня. С. 3
Підписано: Діловий Комітет Педагогічного Зїзду.
11. Хруцький С. Після I Українського Педагогічного Зїзду. *Діло*. 1935, № 296, 5 листопада, С. 1.
12. [Ющишин І] Українська Педагогічна Вистава у Львові 1937 р. *Діло*, 1937. № 72, 2 квітня, С. 2 – 3. Підписано: І.Ю.
13. Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Т.1 (1879 –1939). Львів: «Бінар-2000», 2005. 636 с.

Купчак Т.З.

*Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького*

СТАНІСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ – ОСВІТЯНИН, УЧИТЕЛЬ, ЦИВІЛІЗАТОР, МІСІОНЕР УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Станіслав Пилипович Людкевич (1879–1979 рр.) – видатний український композитор, музикознавець, фольклорист і педагог, який зробив вагомий внесок у розвиток української культури та став одним із провідних діячів Галичини початку ХХ століття. Він здобув науковий ступінь доктора музикознавства та був обраний дійсним членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Саме Станіслав Людкевич належить до фундаторів музичної освіти на західноукраїнських землях: він очолив Вищий музичний інститут у Львові як його перший директор, згодом працював професором Львівської консерваторії, став першим редактором мистецьких і музичних періодичних видань, активно розвивав фольклористичну діяльність і керував Спілкою композиторів Західної України.

Найвищим досягненням творчості митця стали великі симфонічні поеми «Кавказ», «Мойсей», «Прикарпатська симфонія», кантати «Заповіт» і «Наймит», а також опера «Довбуш». Його музична спадщина вирізняється високохудожніми хорами, солоспівами та обробками народних пісень, у яких відображено патріотичні мотиви, глибокий зв'язок з історією України та її літературною традицією.

За кантату-симфонію на слова Тараса Шевченка «Кавказ» і кантату «Заповіт» у 1963 році Львівська спілка композиторів висунула кандидатуру Станіслава Людкевича на здобуття Державної премії імені Тараса Шевченка. Однак через складні стосунки митця з владними структурами звання лауреата цієї премії він отримав лише наступного року.

Для Станіслава Людкевича музика була не лише мистецтвом, а й важливим засобом національної самоідентифікації українців. Сам композитор

наголошував на її значенні, зазначаючи: «Для нас, українців, для яких музика відігравала таку роль в історичному і етнічному розвитку та становила майже суть народного інтелекту, для нас занедбування цього золотого матеріалу було б тяжкою похибкою у проблемі нашого національного культурного розвитку».

Майбутній композитор народився 24 січня 1879 року в місті Ярослав (нині територія Польщі). Уже в чотирирічному віці він проявив виразні музичні здібності: навчався гри на фортепіано та співав у церковному хорі. Під час навчання в гімназії Людкевич почав випробовувати себе як композитор і керівник хору. У цей ранній період ним було створено близько тридцяти музичних творів. Згодом він закінчив філософський факультет Львівського університету та продовжив навчання у Відні, де здобув ступінь доктора філософії в галузі музики.

У роки Першої світової війни Людкевича мобілізували до війська. Він брав участь у бойових діях під час оборони Перемишльської фортеці, де потрапив у російський полон. Повернутися до Львова композиторові вдалося лише у 1919 році. Уже у вересні цього ж року він організував у Львові перший український симфонічний оркестр при Музичному товаристві імені Миколи Лисенка. Крім того, Людкевич активно сприяв відкриттю філій товариства в різних містах і виконував обов'язки їхнього інспектора.

У своїй творчій діяльності композитор приділяв увагу також музиці для дітей, усвідомлюючи брак українського репертуару. Він вважав, що дитина краще сприймає музику, побудовану на близьких їй народних інтонаціях. Саме тому Людкевич укладав збірки українських народних пісень для фортепіано, підготував видання колядок і щедрівок, а також створював дитячі музичні п'єси.

Розглядаючи розвиток української культури ХХ століття, неможливо оминати складні історичні умови, у яких доводилося працювати митцям. Радянські репресії торкнулися різних сфер культурного життя, зокрема і музичного середовища. Митці зазнавали переслідувань, виселень, розстрілів, а їхні твори нерідко знищували або вилучали з культурного обігу. У цих

непростих політичних обставинах українські композитори змушені були відстоювати право на збереження власної національної ідентичності. До цієї когорти належав і Станіслав Людкевич.

У 1939 році, після встановлення радянської влади, музичний інститут було реорганізовано у консерваторію, де Людкевич очолив кафедру композиції. Його творчість поступово відсували на другий план, оскільки твори композитора не відповідали ідеологічним вимогам і не виконувалися на партійних заходах. У цей складний період Людкевич зосередився переважно на педагогічній діяльності, що дозволяло уникати зайвої небезпеки.

Водночас композиторові вдалося зберегти значну кількість документів і матеріалів, які він заховав у своєму помешканні ще під час німецької окупації. Це не лише допомогло врятувати важливі архіви від знищення, а й у деяких випадках сприяло порятунку людей від примусового вивезення на роботи до Німеччини. Саме завдяки таким зусиллям сформувався архів Людкевича, який зберігся до наших днів.

Протягом тривалого часу композитор часто змінював місце проживання у Львові, орендуючи квартири у друзів і знайомих, серед яких були відомі в місті особистості. Упродовж десяти років Станіслав Людкевич мешкав у будинку славетної співачки Соломії Крушельницької. До власного будинку на вулиці, що тоді мала назву Військова, 7 (нині — вулиця Людкевича, 7), він переїхав лише у віці 82 років. Цю оселю композитор звів у 1950-х роках для своєї сестри, яку після завершення війни було виселено з міста Ярослава у Польщі.

У цьому домі у 94-річному віці Людкевич оселився разом зі своєю дружиною – 46-річною музикознавицею Зеновією Штундер. На той час вона працювала на кафедрі теорії музики Львівської консерваторії та була асистенткою професора Людкевича. Протягом багатьох років вона впорядковувала й готувала до видання збірку його музикознавчих праць, що згодом суттєво вплинуло на її подальшу долю. Фактично саме ця робота стала причиною втрати нею посади в консерваторії: після виходу збірника у 1973

році його розглядали на партійних зборах, наклад було знищено, а Зеновію Штундер звільнено з роботи.

Прагнучи підтримати свою асистентку та колегу, Станіслав Людкевич одружився із Зеновією Штундер, а згодом заповів їй будинок, власний архів і авторські права на свої твори. У 1995 році завдяки її ініціативі в будинку композитора було відкрито Меморіальний музей Станіслава Людкевича.

Станіслав Людкевич – композитор, життя якого охопило ціле століття і який залишив після себе не лише видатні симфонічні твори, а й численні спогади та легенди. Він став символом галицької інтелігенції та першим професійним композитором на західноукраїнських землях. Попри складні історичні обставини та період радянської влади, митець зумів зберегти національний характер своєї творчості. Його вислів «нас визволили і нема на то ради», сказаний у зв'язку з приєднанням західноукраїнських земель до складу УРСР, був широко відомий у Львові навіть серед тих, хто не був добре обізнаний із його діяльністю.

Про Людкевича збереглося чимало кумедних і теплих спогадів, пов'язаних із музикою та життям у Львові. Близькі друзі лагідно називали його «сясьо». Він настільки занурювався у світ музики, що інколи не помічав подій довкола. Студенти згадували випадки, коли під час лекцій маестро так захоплювався читанням, що забував про присутність слухачів і здивовано запитував, що вони тут роблять. Водночас він надавав великого значення ввічливості: щоб належно привітатися зі студентами, міг раптово залишити аудиторію і повернутися з капелюхом, аби зняти його та чемно вклонитися.

Навіть ті львів'яни, які не були особливо зацікавлені музикою, зазвичай знали хоча б одну веселу історію про Станіслава Людкевича. Як за його життя, так і після смерті про композитора побутували десятки легенд і дотепних оповідей.

Окремою сторінкою в житті композитора була його щира прихильність до домашніх улюбленців. Протягом майже всього життя Станіслава Людкевича супроводжували коти. Ще з дитинства в батьківському домі поруч із ним були

пухнасті улюбленці. Примітно, що навіть під час Першої світової війни, перебуваючи у російському полоні в Перовську (нині – Кзил-Орда), композитор не полишав турботи про kota. Сучасники згадували, що у теплі сонячні дні перехожі на вулиці Військовій часто могли побачити літнього пана, який сидів на лавці біля свого будинку разом із улюбленим котиком.

Попри життєрадісний характер Людкевича, його життя та творчість відзначалися глибоким осмисленням сутності українського народу, його історичної тяглості та віковичного прагнення до свободи й незалежності. Відомий композитор Василь Барвінський підкреслював значення його творчості, зазначаючи: «Кантата-симфонія “Кавказ” Станіслава Людкевича написана кров’ю і слізьми, які пролив наш поневолений народ у боротьбі за свободу. “Кавказ” є і на довгі часи останеться ще якоюсь біблією, з якої будучі покоління будуть відчувати незглибиму силу мук і болю української душі та черпати віру на світлу перемогу у кращу будучність».

На жаль, у сучасному суспільстві небагато людей, зокрема студентів і молоді, добре обізнані з такими визначними творами української музики, які стали символами незламності та духовної сили українського народу.

Література

1. Станіслав Людкевич і Василь Барвінський, які не дали затихнути українській музиці. *Новини культури України – Актуальні новини культури, музики, мистецтва...* URL: <https://cultua.media/culture/actual-novini/stanislav-liudkevych-i-vasyl-barvinskyj-iaki-ne-daly-zatykhnuty-ukrainskij-muzytsi/> (дата звернення: 11.11.2025).

2. Стахів А. Станіслав Людкевич: 146-ті уродини видатного композитора і дослідника. *zahid.espreso.tv*. URL: https://zahid.espreso.tv/kultura-meshkanets-svitu-muziki-146-rokiv-z-dnya-narodzhennya-stanislava-lyudkevicha#goog_rewarded (дата звернення: 11.11.2025).

Смолінська О.Є.

*Львівський національний
університет ветеринарної медицини
та біотехнологій
імені С.З. Гжицького*

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО ТА ІДЕЇ
ТЯГЛІСТЮ ВІД ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
КОНГРЕСУ**

Перший український педагогічний конгрес, що відбувся у 1935 році у Львові, став знаковою подією в історії національної освіти та педагогічної думки. Проведений в умовах складної політичної ситуації міжвоєнного періоду, він був не лише фаховим зібранням освітян, а й актом інтелектуального самоствердження української спільноти. Конгрес об'єднав науковців, учителів, діячів культури та громадських організацій навколо ідеї формування цілісної української системи освіти, зорієнтованої на національні цінності, гуманістичні ідеали та європейські освітні традиції.

Ініційований українськими педагогічними середовищами Галичини, Перший український педагогічний конгрес створив публічний майданчик для глибокого осмислення ролі освіти у розвитку суспільства, культури та державності. У доповідях і дискусіях порушувалися питання змісту та мети виховання, підготовки педагога, взаємозв'язку школи з наукою, економікою, мистецтвом і громадським життям. Важливим концептуальним ядром Конгресу була думка про освіту як чинник національного самозбереження та розвитку. Педагогіка розглядалася не ізольовано, а у взаємодії з іншими сферами знання – філософією, соціологією, психологією, медициною, культурологією, аграрними й природничими науками. Такий міждисциплінарний підхід формував бачення освітнього середовища як синтезу науки, професійної підготовки й

громадянського виховання, відповідального перед суспільством і майбутніми поколіннями.

Попри історичні злами, ідеї, сформульовані на Першому українському педагогічному конгресі, не втратили своєї актуальності. Вони заклали інтелектуальний фундамент для розвитку української вищої освіти, зокрема для тих університетів, що поєднали академічну традицію з практичною спрямованістю та служінням суспільному добру. Саме в цьому ідейному полі постає й сучасне осмислення місії Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, діяльність якого можна розглядати крізь призму тяглості педагогічних і наукових ідеалів, започаткованих ще у першій половині ХХ століття.

Ідеї Якіма Яреми, сформульовані в контексті Першого українського педагогічного конгресу й інтелектуального середовища 1930-их років, стосувалися насамперед проблем національної духовності, культурної самосвідомості й виховання особистості. У центрі його роздумів перебували не питання організації університетської освіти чи структурні моделі вищої школи, а глибинні світоглядні основи формування людини як носія національної культури, мови й моральних цінностей.

Яким Ярема розглядав національну духовність як внутрішній стрижень виховання, без якого будь-яка освітня система втрачає сенс і гуманістичний вимір. Для нього педагогіка була передусім сферою духовного впливу, спрямованого на плекання відповідальності, внутрішньої свободи, здатності до самоусвідомлення й служіння спільноті. У цьому контексті його ідеї були співзвучні загальним інтенціям Першого українського педагогічного конгресу, де освіта осмислювалася як чинник національного буття, а не лише як інструмент професійної підготовки. Водночас характерною рисою післяконгресової інтелектуальної спадщини Якіма Яреми, на жаль, є відсутність прямих висловлювань щодо університетської освіти як інституції. Така мовчанка була зумовлена не браком інтересу, а історичними обставинами. У період утвердження радянського режиму будь-які публічні рефлексії про

національні засади освіти, особливо у вищій школі, несли загрозу репресій. Усвідомлюючи небезпеку, Яким Якимович уникав відкритого формулювання своїх поглядів у цій площині.

Попри це, він не полишав своїх ідей. Вони зберігалися у формі внутрішньої інтелектуальної позиції, педагогічної етики та культурного спротиву. Навіть працюючи в університетському середовищі, очолюючи кафедру іноземних мов у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Яким Ярема реалізовував свої переконання опосередковано – через плекання мовної культури, поваги до слова, духовної гідності особистості.

Таким чином, внесок Якіма Яреми у формування національної педагогічної ідеї полягає не у розробленні моделей університетської освіти, а в збереженні й трансляції ідеї національної духовності як фундаменту будь-якого виховання. Його постать символізує тяглість української педагогічної думки, яка, навіть за умов вимушеного мовчання, не переривалася, а продовжувала існувати в прихованій, але стійкій формі. Хоча ідеї Якіма Яреми були зосереджені насамперед на проблемах національної духовності та культурного самозбереження, вони створили ціннісне підґрунтя, на якому згодом формувалося університетське середовище. У цьому сенсі його спадщина не має прямого інституційного виміру, однак володіє потужним ідейним потенціалом, здатним до тривалої трансляції. Саме такі «мовчазні» ідеї – не оформлені у програми чи концепції вищої освіти – часто виявляються найбільш стійкими, адже вкорінюються в академічній культурі, професійній етиці та стилі мислення викладацької спільноти, формуючи культурно-освітній простір університету.

Таким чином, університети, зокрема Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, постають у цьому контексті не лише як освітні інституції, а як простори існування духовно-культурної традиції. Отже, роль Університету як носія тяглості педагогічних і духовних ідей полягає не у прямому наслідуванні

конкретних концепцій, а в збереженні ціннісної матриці, сформованої поколіннями українських інтелектуалів. Через академічну традицію, корпоративну пам'ять та освітню практику Університет продовжує те, що було започатковано в міжвоєнний період і символічно артикульовано Першим українським педагогічним конгресом – ідею освіти як простору духовної відповідальності перед суспільством і культурою.

Ідеї Першого українського педагогічного конгресу, сформульовані як відповідь на виклики свого часу, сьогодні набувають нового звучання в освітньо-професійних програмах підготовки фахівців педагогічної галузі. У цьому сенсі магістерська програма «Освітні, педагогічні науки», що реалізується у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, є прикладом сучасної інтерпретації ідейної спадщини Конгресу в умовах XXI століття.

Однією з ключових ідей Конгресу було розуміння освіти як суспільно й культурно відповідального процесу, спрямованого на формування особистості, здатної до критичного мислення, морального вибору та громадянської дії. Саме ця установка простежується в концепції освітньо-професійної програми, орієнтованої не лише на засвоєння педагогічних технологій, а й на осмислення освіти як соціокультурного феномену. Значна увага приділяється філософським, історико-педагогічним та методологічним засадам педагогічної діяльності, що відповідає міждисциплінарному підходу, задекларованому ще учасниками Конгресу. Важливим елементом ідейної тяглості є також акцент на неперервності освіти та професійному саморозвитку педагога. В програмі магістерського рівня це реалізується через формування дослідницьких компетентностей, здатності до рефлексії власної педагогічної практики та готовності до навчання впродовж життя. Таким чином, ідея тяглості освіти, що була однією з чільних на Конгресі, знаходить своє практичне втілення в сучасних результатах навчання. Особливо показовим є те, що програма функціонує в університеті непедагогічного профілю, в середовищі, де поєднуються природничі та соціогуманітарні знання. Це відтворює ще одну

важливу інтенцію Першого українського педагогічного конгресу – подолання ізольованості педагогіки та її інтеграцію з іншими галузями науки й практики. Педагог у такому контексті постає не вузьким фахівцем, а універсальним модератором освітніх процесів, здатним працювати в міждисциплінарному просторі.

Отже, ідеї Першого українського педагогічного конгресу не репродукуються в освітньо-професійній програмі «Освітні, педагогічні науки» у формі прямих декларацій. Вони «вплетені» у її ціннісні орієнтири, структуру та очікувані результати навчання, забезпечуючи ідейну тяглість між історичним досвідом української педагогічної думки та сучасними завданнями підготовки магістрів у галузі освіти.

Ідеї Першого українського педагогічного конгресу, що відбувся у Львові в листопаді 1935 року, стали фундаментальною засадою для розбудови національної педагогічної думки й освітньої стратегії тих часів. Форум педагогічної спільноти минулого, який висловив потребу захисту мови, підтримку національної школи й формування цілісної системи національного виховання, нині надихає на осмислення якості та ціннісних орієнтирів педагогічної освіти у XXI ст.

Університетська освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки» репрезентує сучасну інтерпретацію цих ідей. Поза матричними компетентностями та методологічними підходами, вона зорієнтована на формування магістра як професійної й громадянської особистості, здатної усвідомлювати культурно-історичні контексти освіти, її соціальну місію та стратегічну роль у житті суспільства. Практичне втілення тяглості ідей Конгресу видно, зокрема, у системі навчальних компонентів, орієнтованих на розширення світоглядного потенціалу здобувачів і розвиток критичного мислення. В освітній програмі значну увагу приділено філософським та історико-педагогічним компонентам, що допомагають магістрантам не лише оволодіти технологіями педагогічної діяльності, а й осмислити її суспільний вимір. Такий підхід переходить за межі технократичного навчання й

наближається до гуманістичної парадигми, заявленої ще 1935 року як одна з центральних ідей українських освітян.

Ціннісна тяглість також простежується у міждисциплінарних ініціативах та заходах, що проводяться в університеті у контексті програми: це наукові і практичні зустрічі, круглі столи, обговорення розвитку освіти в полікультурному просторі, участь студентів у професійних дискусіях про місію педагога в сучасному суспільстві. Такі події сприяють формуванню активної освітянської спільноти, здатної зберігати національні традиції й одночасно адаптувати їх до викликів сьогодення.

Важливо, що співробітництво кафедри філософії та педагогіки з практичними стейкхолдерами, зокрема Всеукраїнським товариством «Рідна школа» в особі п. Михайла Яворського, заступника голови, а також обговорення змісту освітньої програми з провідними фахівцями під час наукових дискусій продемонстрували прагнення поєднати історичні уроки Конгресу із сучасними вимогами професійної підготовки. Результатом цього стало не лише оновлення змістових компонентів ОПП, а й формування її ідейної орієнтації на розвиток освітньої системи, що здатна відповідати викликам часу і зміцнювати національну педагогічну культуру.

Отже, ідеї Першого українського педагогічного конгресу не лише історично формували національну педагогічну думку, а й «уплетені» в сучасну освітньо-професійну програму «Освітні, педагогічні науки» як ціннісна домінанта й світоглядний фундамент, який допомагає формувати магістрів, здатних не лише професійно діяти, а й відповідально мислити в контексті національного і глобального освітнього простору.

Перший український педагогічний конгрес 1935 року став не лише історичною подією, а й потужним ідейним імпульсом, що визначив гуманістичні, національно зорієнтовані та культурно відповідальні засади української педагогічної думки. Його ключові ідеї – тяглість освіти, цілісне виховання особистості, міждисциплінарність і суспільна відповідальність педагогіки – не втратили актуальності й у сучасному освітньому просторі.

Постать Якіма Яреми репрезентує особливий тип ідейної тяглості – непублічної, вимушено стриманої, але внутрішньо послідовної. Зосереджуючись на проблемах національної духовності та культурного самозбереження, він заклав світоглядні орієнтири, що зберігалися й передавалися через академічну культуру та педагогічну етику навіть в умовах політичного тиску й ідеологічних обмежень.

У цьому контексті Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького постає як інституція, що виконує роль носія й транслятора цієї ідейної спадщини. Тяглисть реалізується не через пряме відтворення концепцій минулого, а через збереження ціннісної матриці – поваги до національної культури, гуманістичного змісту освіти та відповідальності університету перед суспільством.

Саме в такому ідейному полі функціонує освітньо-професійна програма магістерського рівня «Освітні, педагогічні науки». Ідеї Першого українського педагогічного конгресу в ній не декларуються формально, а органічно «вплетені» у структуру, цілі та результати навчання. Це забезпечує зв'язок між історичним досвідом української педагогічної думки й сучасними викликами підготовки фахівців у галузі освіти, підтверджуючи неперервність і життєздатність національної педагогічної традиції.

Література

1. Гапон Н.П. Соціально-психологічні погляди Якіма Яреми (до 125-річчя від дня народження). *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. №4. С. 181–187.
2. Перший український педагогічний конгрес : наук. вид. 2-ге вид. Львів : СПОЛОМ, 2008. 271 с.
3. Смолінська О.Є. Теоретико-методологічні основи організації культурно-освітнього простору педагогічних університетів України : монографія / за науковою редакцією проф. Г. П. Васяновича. Суми : Університетська книга, 2014. 362 с.

4. Яким Ярема / упоряд. С. Ярема; заг. ред. Д. Герцюк. Львів :
Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. 243 с.